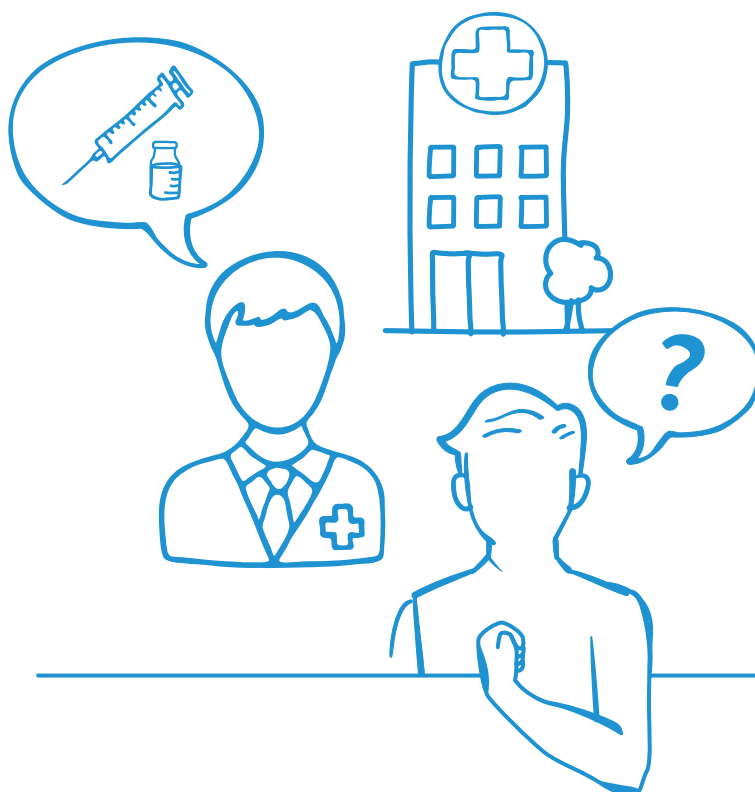

Behandeling van spasticiteit en dystonie met Dysport® (botulinetoxine A)

Brochure voor de patiënt

Over deze brochure

Deze brochure informeert u ...

over de behandeling van spasticiteit en dystonie met Dysport®, botulinetoxine A. U heeft deze folder ontvangen omdat u behandeld gaat worden met Dysport®, botulinetoxine A injecties. Eerst worden de begrippen spasticiteit en dystonie uitgelegd. Vervolgens komt aan de orde wat Dysport®, botulinetoxine A is en wat de behandeling met dit middel inhoudt. De brochure gaat verder in op de toediening, werking, resultaten en de mogelijke bijwerkingen van Dysport® zijn.

**Deze brochure dient niet ter vervanging van de bijsluiter.
Raadpleeg de arts als u vragen of twijfels heeft.**

Inhoudsopgave

Spasticiteit	4
Behandeling van spasticiteit.....	5
Dystonie.....	6
Behandeling van dystonie.....	7
Dysport®, botulinetoxine A.....	8
Hoe werkt Dysport®?.....	9
Behandeling met Dysport®	10
Resultaten	12
Bijwerkingen	14
Waarschuwingen	15
Notities	17

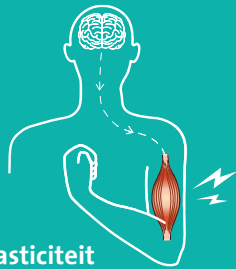
Spasticiteit

? Wat is spasticiteit?

Spasticiteit kan zich ontwikkelen na beschadiging van de hersenen of van het ruggemerg, bijvoorbeeld na een beroerte. Na beschadiging kan men (gedeeltelijk) verlamde of verzwakte spieren hebben in de armen of benen. Spasticiteit kan ontstaan in deze spieren, men voelt dan een verhoogde spanning in deze spieren. Spasticiteit kan in een groot gebied van het lichaam aanwezig zijn of slechts in een klein gebied, zoals de enkel of de hand en pols. Soms heeft men hier weinig hinder van, in andere gevallen ontstaan verschillende klachten. Door de verhoogde spanning in de spieren kan bijvoorbeeld een hand niet meer geopend worden voor verzorging of een arm kan in een bepaalde stand staan. Spasticiteit treedt op bij 20-40% van de patiënten na een beroerte of hersenbloeding.

Hersen- of zenuwbeschadiging

Spasticiteit

Behandeling van spasticiteit

Spasticiteit is niet te genezen. Symptomen kunnen wel worden verlicht, meestal door een combinatie van verschillende behandelingen.

► Behandeling

Fysiotherapie

De fysiotherapeut werkt aan het zo lang mogelijk behouden van de bestaande beweeglijkheid van uw lichaam en uw algehele conditie. Hij of zij adviseert passieve en zo mogelijk actieve oefentherapie en indien nodig over (loop)hulpmiddelen. Ook geeft hij inzicht in uw eventueel bestaande overbelastingsklachten.

Ergotherapie

De ergotherapeut denkt met u mee hoe u uw dagelijkse activiteiten zelfstandig kunt uitvoeren. Bijvoorbeeld op het gebied van zelfverzorging, verplaatsing buitenshuis, huishouden, hobby's of werk.

Spalk of aangepaste (orthopedische) schoenen

Hulpmiddelen om de spieren op lengte te houden en/of het lopen te verbeteren.

Medicijnen

• Tabletten of capsules

Er zijn meerdere medicijnen die uw spieren kunnen verslappen. Deze kunnen via de mond of via het rectum worden toegediend.

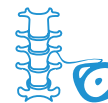
• Injectie met botulinetoxine A

Botulinetoxine wordt in de aangedane spier geïnjecteerd. De zenuw die de spier aanstuurt kan geen prikkels meer doorgeven aan de spier, hierdoor vermindert de spierspanning in de geïnjecteerde spier tijdelijk.

• Injectie met fenol

Met fenol wordt de zenuw die de spier aanstuurt geblokkeerd. Dit wordt ook wel 'perifere zenuwblokkade' genoemd. Fenol voorkomt dat de zenuw de prikkels doorgeeft aan de spier, hierdoor vermindert de spierspanning in de geïnjecteerde spier tijdelijk.

• Intrathecale baclofenpomp (ITB)

Bij ernstige spasticiteit wordt na een succesvolle proefperiode een pomp geïmplant. Vanuit de pomp wordt het medicijn baclofen toegediend via een slangetje naar de intrathecale ruimte (vocht rondom het ruggemerg). Het medicijn baclofen zorgt voor vermindering van de spierspanning.

Chirurgie

Dystonie

? Wat is dystonie?

Dystonie is een neurologische aandoening en valt onder de bewegingsstoornissen.

Bij dystonie is er een stoornis in de spierspanning.

Er gaat iets fout op de plek in de hersenen die de coördinatie van bewegingen regelt, waardoor er onwillekeurige, oncontroleerbare spiersamentrekkingen of verkrampingen kunnen ontstaan. Spieren van één of meer lichaamsdelen kunnen langzame, draaiende en wringende bewegingen maken en daardoor een abnormale houding aannemen.

Dystoniepatiënten kunnen deze bewegingen niet beïnvloeden. De dystone bewegingen kunnen in alle lichaamsdelen optreden, zowel in rust als tijdens een willekeurige beweging. Een groot gedeelte van de patiënten kunnen de abnormale houding een korte tijd corrigeren door het aangedane lichaamsdeel aan te raken, dit is de zogenaamde “sensory trick”.

Behandeling van dystonie

Dystonie is niet te genezen. Symptomen kunnen wel worden verlicht, meestal door een combinatie van verschillende behandelingen.

► Behandeling

Medicijnen

- **Injectie met botulinetoxine A**

Botulinetoxine A is de behandeling van eerste keus bij focale dystonie (ofwel dystonie in één lichaamsdeel)¹

- **Tabletten of capsules**

Er zijn meerdere medicijnen die uw spieren kunnen verslappen. Deze kunnen via de mond of via het rectum worden toegediend.

Vaak in combinatie met:

- **Fysiotherapie en/of ergotherapie**

(afhankelijk van het type dystonie)

- **Gedragstherapie**

Gedragstherapie heeft als doel te leren omgaan met de gevolgen van een chronische aandoening en vermindering van de ernst van de dystonie.

- **Revalidatie en oefentherapie**

De revalidatiebehandeling van patiënten met de diagnose dystonie is gericht op de gevolgen van de dystonie zoals houding / bewegingen etc. of de spraak, kauwen of slikfunctie. Daarnaast kan de revalidatie ook gericht zijn op activiteiten (lopen, fijnmotorische handelingen) en op sociale participatie (zelfredzaamheid, arbeid, vervoer).

- **Chirurgie**

Wanneer de dystonie ernstig is en medicijnen onvoldoende helpen, kunnen patiënten in aanmerking komen voor behandeling met Diepe Hersen Stimulatie (DBS), een soort pacemaker van de hersenen. Deze operaties vinden plaats in ziekenhuizen die hierin gespecialiseerd zijn. Bij een DBS-operatie plaatst de neurochirurg twee dunne naalden (elektrodes) in de hersenen, waarmee kleine elektrische stroompjes kunnen worden toegediend.

Dysport®, botulinetoxine A

? Wat is Dysport®?

Dysport® is een botulinetoxine A. Botulinetoxine is een natuurlijk, gezuiverd eiwit dat geproduceerd wordt door bepaalde bacteriën. Er zijn verschillende typen waarvan botulinetoxine type A geregistreerd is als medicijn in Nederland. Bij de behandeling van spasticiteit en dystonie met Dysport®, wordt Dysport® in de aangedane spier(en) geïnjecteerd.

⚙️ Hoe werkt Dysport®?

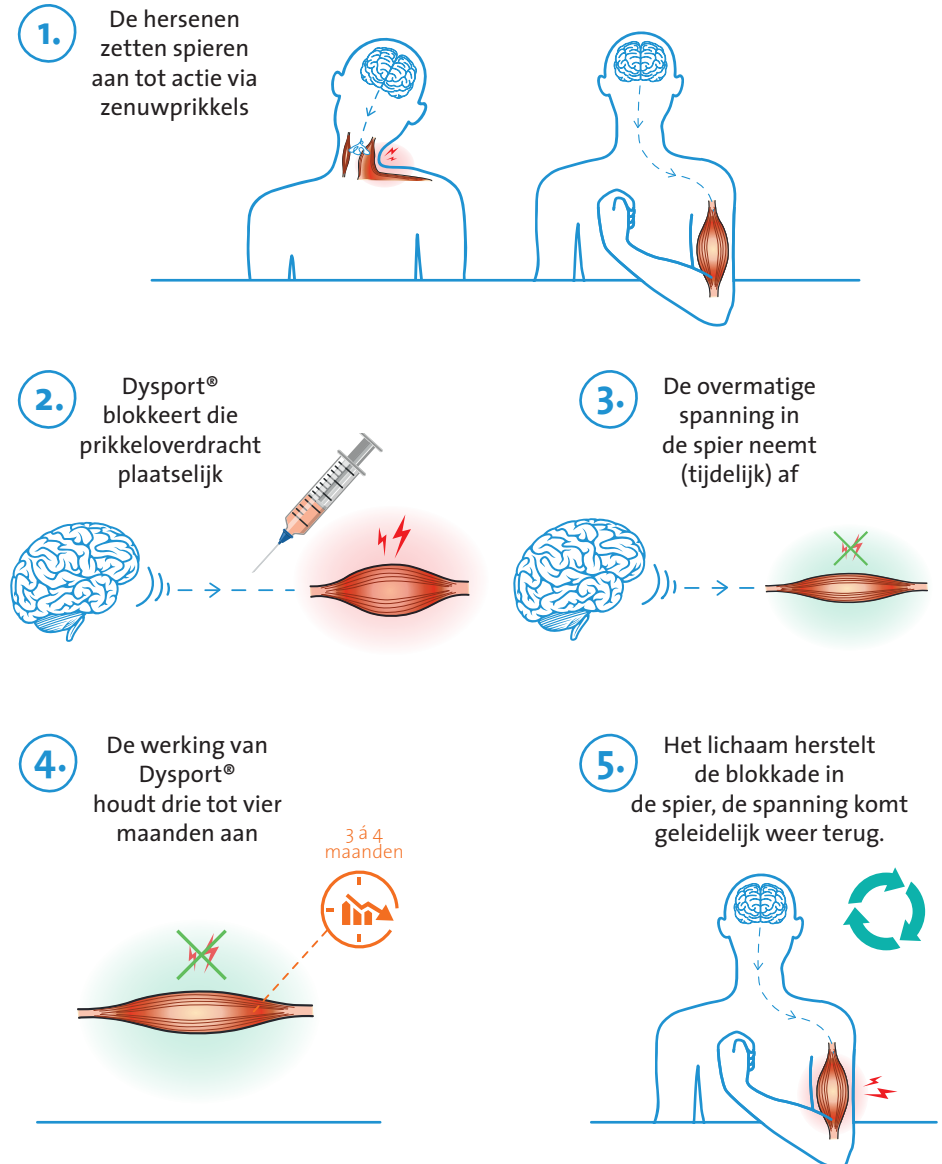
In het lichaam sturen zenuwprikkels uit de hersenen de spieren aan en zetten deze aan tot actie. Door hersen-, of zenuwbeschadigingen of door een verkeerde aansturing van de zenuwen kunnen de spieren verkeerde signalen krijgen en overmatig worden gestimuleerd met spasticiteit of dystonie tot gevolg.

✓ Hoe werkt deze plaatselijke behandeling met Dysport® in het lichaam

1. De hersenen zetten spieren aan tot actie via zenuwprikkels.
2. Dysport® blokkeert die prikkeloverdracht plaatselijk, in de aangedane spier dus.
3. De overmatige spanning in de spier neemt na een paar dagen al af en houdt drie tot vier maanden aan.
4. Het lichaam herstelt de blokkade van de spier met als gevolg dat de symptomen van de spasticiteit en de dystonie langzaam weer terugkomen.

Hoe werkt Dysport®?

Behandeling met Dysport®

Hoe verloopt een behandeling met Dysport®?

► Voor behandeling

• Hulpvraag en doelstellingen

Afhankelijk van of u behandeld wordt voor spasticiteit of dystonie stelt u samen met uw arts doelen vast en bespreekt u de verwachtingen van uw behandeling.

Neem altijd een actueel medicatieoverzicht mee en informeer de arts direct over eventuele allergieën.

Mogelijke behandeldoelen waarvoor u behandeld kunt worden:

- + Verbetering van functie
- + Vermindering van pijn of spierspanning
- + Verbetering van hygiëne en verzorgingsmogelijkheden
- + Verbetering van het slaappatroon
- + Verbetering van kwaliteit van leven

• Onderzoek

- De arts onderzoekt welke spieren in aanmerking komen voor injectie.
- De arts stemt met u af welke effecten te verwachten zijn.

► Behandeling

• Injectie

Injecteren met Dysport® kan worden gedaan:

1. ECHO-geleid; met een apparaatje op de huid kunnen spieren door middel van echo beelden zichtbaar gemaakt worden. De arts weet hierdoor in welke spier hij moet injecteren. Het is belangrijk geen crème, zalf of lotion te smeren op de huid waar u wordt geïnjecteerd.

Het ongemak van het injecteren is te vergelijken met bloedprikken.

Bij eventuele pijn na de behandeling op de injectieplaats kunt u in overleg met uw arts een pijnstiller (zoals paracetamol) gebruiken.

2. EMG-geleid (elektromyografie); met een speciale EMG naald kan de spierspanning in een spier gemeten worden. De spanning in een spier wordt omgezet in een geluidssignaal waarbij de arts weet dat hij met de naald in de aangedane spier zit.

► Na behandeling

• Poliklinisch

Bij een poliklinische behandeling kunt u meteen weer naar huis.

Het wordt aanbevolen om normaal te blijven bewegen en alles te blijven doen wat u normaal ook doet zoals oefenen/ rekken/ fysiotherapie.

• Evaluatie behandeling en vervolgspraak

- Soms zijn er meerderde behandelingen nodig voordat een effectieve dosis en de juiste spieren zijn gevonden.
- Injecties met Dysport® zijn meestal onderdeel van een bredere behandeling. Uw arts zal hierover advies en/of uitleg geven.
- Het effect van uw behandeling en de doelstellingen die u gemaakt heeft voorafgaand aan de behandeling, bespreekt u samen met uw arts.

Afhankelijk van het resultaat wordt uw behandelplan bijgesteld of blijft u dezelfde behandeling ontvangen.

Resultaten

Welke resultaten kunt u verwachten van de behandeling?

Veranderde spierkracht, -spanning

- Omdat de behandelde spier minder actief wordt, kan de spierkracht tijdelijk afnemen.
- Het gevoel bij het bewegen kan soms veranderen, door een andere spierspanning. Dit kan een reden zijn voor (extra) begeleiding door een therapeut.

Het effect

- De spierspanning zal tussen de 3 en 10 dagen na behandeling gaan afnemen.
- 2 tot 6 weken na de injectie heeft de behandeling zijn maximale effect.
- Het effect van de behandeling houdt gemiddeld 3 tot 4 maanden aan.

Herhaling van behandeling

- Als de injecties het gewenste effect hebben, kan de behandeling wanneer het effect verdwenen is, worden herhaald.

- Dysport® is al jarenlang geregistreerd voor deze behandeling. Er zijn geen schadelijke effecten bekend door langdurig gebruik.

- Soms wordt de effectiviteit van injecties op den duur minder.
Mogelijke redenen:

- De spieren worden meer spastisch of dystoon (komt meer weer spanning op)
- Er zijn meer spieren betrokken geraakt bij de aandoening
- Het weefsel van de geïnjecteerde spier(en) is veranderd
- Dysport® is niet meer goed werkzaam. Uw arts kan dan overwegen de dosering aan te passen of andere spieren te injecteren.

Bijwerkingen

Mogelijke tijdelijke bijwerkingen:

- Pijn of zwelling rond de injectieplaats
  - Rode huid
  - Huiduitslag met jeuk en/of bultjes
- Algemene of lokale spierzwakte
- Vermoeidheid
- Griepachtige symptomen

Ernstige bijwerkingen die zelden voorkomen:

- Moeilijkheden met slikken, spreken of ademen
- Zwelling van het gezicht, lippen, tong of keel
(met name bij behandeling van spieren in nek- halsregio)

Waarschuw bij (één van) deze bijwerkingen onmiddellijk uw arts of ga naar de Spoedeisende Hulp van een ziekenhuis in de buurt. Het kan namelijk betekenen dat u een allergische reactie heeft op de Dysport®-behandeling.

U kunt uw arts vragen of u de bijsluiter van het product (en andere informatie) voor behandeling kunt ontvangen.

Waarschuwingen

Wanneer mag u geen Dysport®-injectie krijgen?

- Als u allergisch bent voor één van de stoffen in het geneesmiddel (deze staan in de bijsluiter)
- Tijdens zwangerschap. Wilt u zwanger worden? Bespreek dit dan met uw arts
- Bij borstvoeding
- Als u ziek of koortsig bent
- Als u een infectie en/ of ontsteking heeft op de injectieplaats(en). Indien u twijfelt, neem dan contact op met uw arts.

Wanneer moet u extra voorzichtig zijn?

- Bij slik-, spreek-, of ademhalingsproblemen. Deze kunnen namelijk verergeren door de behandeling.
- Bij langdurige perioden (nu of in het verleden) van spierzwakte (zoals bijvoorbeeld myasthenia gravis).
- Bij problemen met bloedstolling (verlengde bloedingstijden).

Meld dit soort problemen altijd direct aan uw arts.

Gebruikt u één van deze geneesmiddelen, geef dit dan door aan uw arts:

- Bepaalde antibiotica (zoals gentamicine, amikacine, polymyxine, tetracycline of lincomycine)
- Benzodiazepines (medicijnen met rustgevende, slaapverwekkende en/of spierverslappende eigenschappen)
- Lithiumzouten (tegen manische depressie)
- Corticosteroiden (ontstekingsremmers)
- Geneesmiddelen die, net als Dysport®, ook zorgen voor spierverslapping

Als uw medicijnen in de loop van de tijd veranderen, meld dit dan altijd direct aan uw arts.

De invloed op rijvaardigheid/machinegebruik

- Na een injectie met Dysport® rond uw ogen, kan het zijn dat u tijdelijk minder goed ziet.
- Na behandeling kan ook tijdelijk spierzwakte optreden. In beide gevallen mag u geen auto of machine besturen.

Voor meer informatie of bij vragen kunt u contact opnemen met uw behandelend arts.

Verkorte productinformatie Dysport® poeder voor injectievloeistof 300 E en 500 E. Samenstelling per injectieflacon 300 E of 500 E Clostridium botulinum type A toxine-hemagglutininecomplex (E = eenheid van activiteit). **Indicaties** Bij kinderen vanaf 2 jaar: symptomatische behandeling van dynamische equinusvoet vervorming als gevolg van spasticiteit bij ambulante kinderen met hersenverlamming (cerebrale parese). Bij kinderen vanaf 12 jaar en volwassenen: blefarospasme, hemifaciaalspasmen, spasmodische torticollis en symptomatische behandeling van axillaire hyperhidrose. Bij volwassenen: behandeling van spasticiteit van de arm volgend op een CVA. **Dosering en wijze van toediening** Voor subcutane of intramusculaire toediening na oplossing in natriumchloride oplossing 0,9%. De aanduiding voor de eenheid is specifiek voor Dysport en is niet gelijk aan de eenheid van andere botulinetoxine type A bevattende producten. Het zichtbare midden van de rubber sluiting dient met alcohol te worden gereinigd, direct vóórdat er doorheen wordt gestoken. Het gereconstitueerde product is fysisch-chemisch stabiel gedurende 24 uur bij 2-8 °C in de injectieflacon. **Symptomatische behandeling van dynamische equinusvoet vervorming vanaf 2 jaar:** De maximale totale dosis Dysport die per behandelsessie wordt toegediend, mag niet hoger zijn dan 15 E/kg voor unilaterale injecties in de onderste ledematen of 30 E/kg voor bilaterale injecties. Daarnaast dient de totale dosis Dysport per behandelsessie niet hoger te zijn dan 1000 E of 30 E/kg, afhankelijk van wat het laagst is. De behandeling met Dysport dient te worden herhaald indien het effect van een vorige injectie is uitgewerkt, maar niet eerder dan 12 weken na de vorige injectie. Het merendeel van patiënten in klinische onderzoeken werd tussen de 16 en 22 weken opnieuw behandeld. Bij sommige patiënten hield de respons langer aan. De patiënten werden gemonitord tot 28 weken. **Blefarospasme en hemifaciaalspasmen:** De minimale effectieve dosis is 40 E per oog. De maximale dosis van 120 E per oog mag niet overschreden worden. Verlichting van de symptomen kan binnen 2 tot 4 dagen worden verwacht en de maximale werking binnen 2 weken. Om te voorkomen dat de symptomen terugkomen, worden de injecties om de 12 weken herhaald of wanneer nodig, afhankelijk van de respons van de individuele patiënt, maar niet vaker dan om de 12 weken. **Spasmodische torticollis:** Initiële dosering is 500 E per patiënt, die verspreid in de twee of drie meest actieve nekspieren worden toegediend. Aanbevolen worden doseringen tussen 250 - 1000 E. De maximale dosis die wordt toegediend mag niet hoger zijn dan 1000 E. Injecties kunnen ongeveer elke 16 weken herhaald worden, of zoals vereist om een respons te houden, maar niet vaker dan elke 12 weken. **Axillaire hyperhidrose:** De initiële aanbevolen dosis is 100 E per oksel. De toegediende maximale dosis mag niet hoger zijn dan 200 E per oksel. Dysport wordt op 10 plekken per oksel intradermaal toegediend, met 10 E op elke injectieplaats. Het maximaal effect dient zichtbaar te zijn bij week 2 na injectie. In het merendeel van de gevallen geeft de aanbevolen dosis een voldoende onderdrukking van de zweetsecretie voor ongeveer 48 weken. Injecties worden niet frequenter dan iedere 12 weken toegediend. **Spasticiteit van de arm na een CVA:** In klinische onderzoeken werden doses van 500 en 1000 eenheden verdeeld over geselecteerde spieren bij een gegeven behandelingscyclus. Klinische verbetering kan verwacht worden één week na toediening van Dysport. Om te voorkomen dat de symptomen terugkomen, worden de injecties wanneer nodig herhaald, afhankelijk van de respons van de individuele patiënt, maar niet vaker dan om de 12 weken. Bij sommige patiënten hield de respons aan tot 20 weken. **Contra-indicaties** Niet gebruiken bij overgevoeligheid voor één van de componenten van Dysport. **Bijzondere waarschuwingen en voorzorgen bij gebruik** Er zijn bijwerkingen gemeld die verband houden met de verspreiding van het toxine op afstand van de toedieningsplaats, wat soms heeft geresulteerd in overlijden van de patiënt, wat in sommige gevallen gepaard ging met dysfagie, pneumonie (met inbegrip van, maar niet beperkt tot dyspneu, ademhalingsproblemen, ademstilstand) en/of significant krachtverlies. De kans op het optreden van deze bijwerkingen kan worden verminderd door de laagst mogelijke effectieve dosis te gebruiken en de maximaal aanbevolen dosering niet te overschrijden. Patiënten die met therapeutische doses werden behandeld, kunnen een verergerde spierzwakte ervaren. Patiënten met onderliggende neurologische aandoeningen inclusief slikproblemen lopen een verhoogd risico op deze bijwerkingen. Patiënten met dysfagie en aspiratie in de voorgeschiedenis moeten met uiterste voorzichtigheid worden behandeld. Aan patiënten of zorgverleners moet worden geadviseerd om onmiddellijk medische hulp in te roepen als er problemen met slikken, met

praten of met de ademhaling ontstaan. Dysport mag niet worden gebruikt voor de behandeling van spasticiteit bij patiënten bij wie een vaste contractuur ontstaan is. Bij patiënten met verlengde bloedingstijden of een infectie/ontsteking op de voorgestelde toedieningsplaats(en) dient Dysport, zoals bij elke intramusculaire injectie, alleen te worden gebruikt indien strikt noodzakelijk. Bij het bereiden van de gereconstitueerde oplossing dient men zich bewust te zijn van de toxiciteit van het middel en de daaraan verbonden risico's. De patiënt dient gecontroleerd te worden op het optreden van droge ogen hetzij omdat het behandelde oog onvoldoende sluit, hetzij door een verminderde lidslag. Patiënten met (pre-existente) stoornissen in de neuromusculaire prikkeloverdracht, zoals myasthenia gravis, hebben mogelijk een verhoogde gevoeligheid voor het botulinetoxine. Deze patiënten dienen uitsluitend onder strikte begeleiding te worden behandeld. Bij een gering aantal patiënten behandeld met Dysport is vorming van antilichamen geconstateerd. Klinisch kan dit worden vermoed bij een aanzienlijke vermindering van het therapeutisch effect of een overeenkomstige behoefte aan een hogere dosering. Anafylactische reacties ten gevolge van de behandeling met Dysport zijn tot dusverre niet bekend, maar zoals gebruikelijk bij alle biologische producten dient adrenaline beschikbaar te zijn en dienen andere maatregelen ter behandeling van anafylactische shock te kunnen worden genomen. Dysport bevat menselijk albumine (125 µg/flacon). Het risico van overdracht van een virus kan niet met absolute zekerheid worden uitgesloten na gebruik van middelen die menselijke bloedproducten bevatten. **Pediatrische patiënten:** voor de behandeling van spasticiteit geassocieerd met hersenverlamming (cerebrale parese), bij kinderen dient Dysport alleen te worden gebruikt vanaf 2 jaar. Nadat het geneesmiddel op de markt verscheen, zijn er zeer zeldzame meldingen geweest van toxineverspreiding naar andere plaatsen in het lichaam, bij pediatriese patiënten met co-morbiditeiten, vooral bij hersenverlamming. Over het algemeen was de gebruikte dosis in deze gevallen hoger dan de aanbevolen dosis. Er zijn zeldzame, spontane meldingen van overlijden, soms geassocieerd met aspiratiepneumonie bij kinderen met ernstige hersenverlamming na de behandeling met botulinetoxine, inclusief na off-label gebruik (bijv. in de nek). Uiterste voorzichtigheid is geboden bij de behandeling van pediatriese patiënten met significante neurologische zwakte, dysfagie of een recent verleden van aspiratiepneumonie of longziekte. Patiënten met een slechte gezondheidstoestand mogen alleen worden behandeld als de mogelijke voordelen van de behandeling voor de individuele patiënt opwegen tegen de risico's. **Interacties** Het effect van botulinetoxine kan worden versterkt door antibiotica of andere geneesmiddelen, die de neuromusculaire transmissie beïnvloeden, zoals lithiumzouten, benzodiazepines, 4-aminopyridine, guanidines, corticosteroiden, aminoglycosiden en cholinesteraseremmers. Polymyxine, tetracycline en lincomycine dienen met voorzichtigheid aan de patiënt te worden gegeven. Ook bij gebruik van spierrelaxantia met een langdurige werking moet men bedacht zijn op een mogelijke wisselwerking door de begindosis hiervan te verminderen of door een spierrelaxans te gebruiken met een onmiddellijk effect (zoals vecuronium of atracurium). **Belangrijkste bijwerkingen** **Algemeen:** asthenie, vermoeidheid, griepachtige symptomen, reactie op de injectieplaats (bijv. pijn, erytheem, blauwe plek) **Dynamische equinusvoet vervorming vanaf 2 jaar:** myalgie, spierzwakte, urine-incontinentie, griepachtige symptomen, reactie op de injectieplaats (bijv. pijn, erytheem, blauwe plek etc.), loopstoornis, vermoeidheid, vallen. **Spasticiteit van de arm na CVA:** asthenie, vermoeidheid, griepachtige symptomen, reactie op de injectieplaats (bijv. pijn, erytheem, zwelling etc.), spierzwakte, pijn in extremiteit, vallen **Blefarospasme en hemifaciaalspasmen:** ooglidptose, gelaatsparese, ooglidoeдем. **Spasmodische torticollis:** spierzwakte, dysfagie, droge mond, hoofdpijn, duizeligheid, gelaatsparese, gezichtsvermogen wazig, dysfonie, dyspneu, nekpijn, myalgie, pijn in extremiteit, skeletspierstijfheid. **Axillaire hyperhidrose:** compensatoir zweten, dyspneu, pijn in de schouder, bovenarm en nek, myalgie van de schouder en kuit.

Afleverstatus U.R. Voor prijzen wordt verwezen naar de Z-index taxen. Voor de volledige productinformatie wordt verwezen naar de geregistreerde SmPC's (december 2019).

Registratienummer Dysport 500 E: RVG 17505, Dysport 300 E: RVG 110868.

Ipsen Farmaceutica B.V., Taurusavenue 33b, 2132 LS Hoofddorp, Telefoon: 023 554 16 00, e-mail: ipsen.nl@ipsen.com - website: www.ipsen.nl / december 2019 / DYS-NL-000514

Referenties

1. Richtlijn cerebrale en/of spinale spasticiteit 2017
2. (Botuline) behandelrichtlijn cervicale dystonie 2013

Colofon

© 2020 Ipsen Farmaceutica B.V.

Taurusavenue 33b | 2132 LS Hoofddorp

www.ipsen.nl

Medische redactie

Drs. M. Hoonhorst, revalidatiearts

Vormgeving & productie

Operatie Farma B.V.

Druk

Tweede druk, juni 2020

Disclaimer

Deze informatie is met de grootste zorg samengesteld. U kunt hieraan geen rechten ontnemen. Mocht u onderdelen onduidelijk vinden of aanvulling wensen, dan kunt u voor vragen altijd terecht bij uw behandeld arts.

